
Miksi hakea apteekkilupaa?

– Kyselytutkimus tuoreiden apteekkareiden työ- ja uratyytyväisyydestä

Nina Backman*

Erikoisproviisori
Porvoon Kevätkummun apteekki
nina.backman@apteekit.net

Jaana Haapalainen

Apteekkari, proviisori
Kellokosken apteekki
(2.6.2021 lähtien)

Raisa Laaksonen

Yliopistonlehtori
Kliinisen farmasian dosentti,
Farmakologian ja lääkehoidon osasto,
Farmasian tiedekunta,
Helsingin Yliopisto

*Kirjeenvaihto

Backman N, Haapalainen J, Laaksonen R: Miksi hakea apteekkilupaa? – Kyselytutkimus tuoreiden apteekkareiden työ- ja uratyytyväisyydestä. Dosis 37: 352–376, 2021

Tiivistelmä

Johdanto

Apteekkiluvan saaminen ja apteekkariksi tuleminen on koettu proviisorin uran huipentumaksi. Suurin osa apteekkareista onkin ollut tyytyväinen työuraansa, eivätkä he luopuisi apteekkarin työstä. Tavoitteena oli kuvailla, miksi tuoreet apteekkarit olivat hakeneet apteekkilupaa, min-kälaisia odotuksia heillä oli apteekkarin työstä ja miten nämä odotukset olivat toteutuneet sekä kuvailla heidän ura- ja työtyytyväisyyttään.

Aineisto ja menetelmät

Sähköinen kysely lähetettiin keväällä 2019 proviisoreille, joille oli myönnetty ensimmäinen apteekkilupa edeltäneiden kolmen vuoden aikana (n = 106). Kysely koostui avoimista kysymyk-sistä, väittämäkysymyksistä, joissa hyödynnettiin aiemmin validoituja ura- ja työtyytyväisyys-väittämiä, sekä apteekkiin ja vastaajaan liittyvistä taustakysymyksistä. Tutkimusaineisto ana-lysoitiin määrällistä ja laadullista analyysia hyödyntäen.

Tulokset

Kyselyyn vastasi 52 apteekkaria (48 %), joista yksi vastasi kahteen kertaan. Analyysissä poistet-tiin monivalinta- ja taustakysymyksissä tämän apteekkarin toinen vastaus, mikäli vastaukset olivat identtiset, tai molemmat vastaukset, mikäli ne poikkesivat toisistaan. Avoimien kysymys-ten kohdalla analysoitiin molemmat vastaukset. Apteekkarit olivat hakeneet apteekkilupaa niin sisäisten kuin ulkoisten motivaatiotekijöiden perusteella. Suuri osa vastaajista kohdisti positii-visia odotuksia apteekkarin työhön, ja nämä odotukset olivat täyttyneet. Yleisimmät odotukset liittyivät yrittäjän vapauteen ja päätösvaltaan (32/50), apteekin kehittämistyöhön (15/50), joskin myös suureen työmäärään ja pitkiin työpäiviin (15/50). Vajaa kolmannes (14/50) kohdisti mie-lestään apteekkarin työhön realistisia odotuksia apteekkityökokemuksensa perusteella. Myös haasteita oli koettu (9/50) ja etenkin apteekin kehittämistyöhön kohdistuneet odotukset olivat osalla jääneet täyttymättä (3/15).

Väittämäkysymysten perusteella apteekkarit olivat tyytyväisiä työhönsä (summan mediaani 18) ja uraansa (summan mediaani 17); tyytyväisiä olivat ne, joilla summan mediaani oli vähintään 12. Suurin osa vastaajista (42/50) oli tyytyväisiä sekä työhönsä että uraansa. Työhön oltiin vas-taushetkellä vielä tyytyväisempiä kuin uraan. Asiakaspalvelu lisäsi vastaajien keskuudessa ylei-sesti tyytyväisyyttä ja työtaakka sekä ajanpuute tyytymättömyyttä riippumatta koetusta ura- ja työtyytyväisyydestä. Lähes kaikki vastaajat (46/51) olivat tyytyväisempiä työtehtäviinsä apteekkarina kuin apteekkiproviisorina, ja enemmistö vastaajista (43/51) oli tyytyväisiä uravalintaansa verratessaan aikaansa apteekkiproviisorina.

Johtopäätökset

Tuoreet apteekkarit olivat tyytyväisiä sekä työhönsä että uraansa. He olivat ryhtyneet apteekka-riksi useamman syyn perusteella, mutta etenkin sisäisistä motivaatiotekijöistä käsin herännyt kiinnostus hakea apteekkilupaa vaikutti yhdistyvän tyytyväisyyteen. Suuri osa vastaajista koh-distiti positiivisia odotuksia apteekkarin työhön, ja nämä odotukset olivat täyttyneet. Työhönsä ja uraansa tyytyväiset apteekkarit voivat lisätä apteekkityön houkuttelevuutta ja rohkaista pro-viisoreita apteekkarin uralle.

Avainsanat: apteekkilupa, apteekkari, työtyytyväisyys, uratyytyväisyys

Johdanto

Suomessa on yli 800 apteekkia, sivuapteekkia tai apteekin palvelupistettä (STM 2020). Näistä vuoden 2018 lopussa pääapteekkeja oli 618, joista kaksi yliopistojen apteekkeja (Fimea 2020a). Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea myöntää lääkelain 43 §:n mukaan proviisorin tutkinnon suorittaneelle henkilölle luvan harjoittaa apteekkitoimintaa. Vuosittain noin 30–40 proviisorille myönnetään ensimmäinen apteekkilupa, loput luvat myönnetään jo apteekkareina toimiville (Fimea 2020b).

Aikaisemman tutkimuksen mukaan ensimmäinen apteekkilupa saatiin keskimäärin 43-vuotiaana (Haapalainen 2006). Apteekarit kokivat apteekkityökokemuksen hyvänä lähtökohtana apteekkarin uralle (Kangas 2016), ja apteekkilupaa on edeltänyt usein noin 15 vuoden työura proviisorina (Hautala 2013).

Apteekarit kokivat apteekkiyrittäjyyden parhaina puolina työn tarjoaman vapauden ja itsenäisyyden (Hovi 2017). Haittapuoliksi he kokivat muun muassa epävarmuuden poliittisista päätöksistä ja taloudelliset haasteet. Apteekkareista moni onkin ollut sitä mieltä, että yrittäjän tulee varautua tulevaisuuden muutoksiin, jotka voivat vaikuttaa apteekin talouteen (Hautala 2013).

Työtyytyväisyys on yksilön myönteinen kokemus työstä, joka usein kasvaa työn vaativuuden mukana (Locke 1976). Herzbergin kaksifaktoriteorian (1959) mukaan työtyytyväisyys jakaantuu motivaatio- ja hygieniatekijöihin, missä motivaatiotekijät kumpuavat yksilöstä itsestään ja hygieniatekijät kuvaavat ulkoisia tekijöitä, työoloja. Hygieniatekijöihin kuuluvat valvonta, ihmissuhteet, fyysiset työolot, palkka, yrityspoliittikka, hallinnolliset käytännöt, edut ja työturvallisuus. Kaksifaktoriteorian mukaan työtyytyväisyyden kokemukseen tarvitaan motivaatiotekijöitä. Työtyytyväisyyttä lisäävät tekijät, joiden avulla yksilö voi toteuttaa itseään. Työn sisältö, vastuu ja yleneminen lisäävät pitkäaikaisesti työtyytyväisyyttä, kun taas kunnossa olevat hygieniatekijät toimivat vain lähtökohtana työtyytyväisyydelle, mutta ne eivät yksin riitä luomaan työtyytyväisyyttä.

Apteekkiluvan saaminen koetaan uran huipeutumaksi, ja tutkimusten perusteella suurin osa apteekkareista on tyytyväisiä työuraansa

eivätkä he suunnittele työtehtävien vaihtoa (Lammi 2000, Haapalainen 2006, Hautala 2013). Kansainvälisen tutkimuksen mukaan apteekkiproviisoriin työtyytyväisyys lisääntyy iän myötä ja pitkään samassa tehtävässä toimineet proviisorit ovat muita tyytyväisempiä työhönsä (Barnett ja Kimberlin 1988). Työroolilla, eli työn haastavuudella ja mahdollisuudella kykyjen hyödyntämiseen, on palkan ohella merkittävä vaikutus sekä työ-, että uratytytyväisyyteen (Barnett ja Kimberlin 1988, Hardigan ja Carvajal 2007). Työtyytyväisyyttä lisäävät tekijät, joiden avulla yksilö voi toteuttaa itseään (Herzberg 1959). Erityisesti työn sisältö, vastuullisuus ja eteneminen lisäävät pitkäkestoisesti työtyytyväisyyttä.

Tuoreiden apteekkareiden työ- ja uratytytyväisyyttä ja sitä, miten odotukset apteekkarin työstä ja mahdollisten odotusten toteutuminen vaikuttavat työtyytyväisyyteen, ei ole aiemmin tutkittu Suomessa. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli kuvailla, miksi tuoreet apteekarit olivat hakeneet apteekkilupaa, minkälaisia odotuksia heillä oli apteekkarin työstä ja miten nämä odotukset olivat toteutuneet. Lisäksi tavoitteena oli kuvata tuoreiden apteekkareiden ura- ja työtyytyväisyyttä.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimusasetelma ja osallistujat

Tutkimus toteutettiin huhtikuussa 2019 kansallisena kokonaistutkimuksena, jonka tarkoitus oli tutkia kertaluontoisesti apteekkareiden sen hetkisiä näkemyksiä (Katajavuori ym. 2008). Sähköinen kysely lähetettiin kaikille ensimmäisen apteekkiluvan saaneille proviisoreille, joille apteekkilupa oli myönnetty tammikuun 2016 ja elokuun 2018 välisenä aikana (n = 106). Suomessa oli kaikkiaan 616 apteekkaria vuoden 2018 lopussa (Fimea 2020). Tutkimus suunnattiin tuoreille apteekkareille sillä edellytyksellä, että apteekkilupa oli myönnetty aikaisintaan kolme ja vähintään puoli vuotta ennen kyselyn lähettämistä. Apteekarit tunnistettiin Fimean myöntämistä apteekkiluvista proviisoreille tammikuun 2016 ja elokuun 2018 välisenä aikana (Fimea 2016, Fimea 2017 ja Fimea 2018).

Apteekkareille lähetettiin sähköpostiviesti, jonka erillisessä saatteessa kerrottiin kyse-

lyn tarkoitus ja tavoite. Osallistujille kerrottiin myös kyselyn vapaaehtoisuudesta, luotamuksellisuudesta ja anonymiudesta. Vastajilla oli halutessaan mahdollisuus osallistua kahden elokuvalipun arvontaan ja saada tiivistelmä valmistuneesta tutkimuksesta. Arpajaislupaa ei tarvittu, koska elokuvalippu-arvontaan osallistuminen oli vastikkeetonta eli maksutonta (Poliisi 2021). Asetelma ei täyttänyt lahjonnan määritelmää (Lahjontaa koskeva siviilioikeudellinen yleissopimus 65/2004, 2. artikla). Koska kyseessä oli kajoamaton, eiläketieteellinen tutkimus, ei tutkimukseen tarvittu eettisen toimikunnan ennakoarviointia (Katajavuori ym. 2008, Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2018).

Kyselyn laatiminen

Sähköinen kysely koostui avoimista kysymyksistä, väittämäkysymyksistä sekä apteekkiin ja vastaajaan liittyvistä taustakysymyksistä (**Liite 1**). Kysymysjärjestyksellä pyrittiin välttämään vastaajan johdattelua ja kysymysten tungettelevuutta (Oppenheim 1992, Hämeen-Anttila ja Katajavuori 2008, Vehkalahti 2008). Avoimissa kysymyksissä kysyttiin syitä apteekkiluvan hakemiselle, apteekkarin työhön liittyviä odotuksia ja näiden odotusten toteutumista, apteekkarin työssä tyytyväisyyttä ja tyytymättömyyttä tuovia tekijöitä, apteekkarin kokemaa tyytyväisyyttä työtehtäviin ja uravalintaan apteekkiproviisoriaikaan verrattuna sekä sitä, millaista tukea apteekkari saa omaan työhönsä.

Työ- ja uratytytyväisyyttä mitattiin Yhdysvalloissa proviisoreille kehitettyjen ja validoitujen väittämäkysymysten avulla (Barnett ja Kimberlin 1986, **Liite 1**, kysymykset 9–16). Työ- ja uratytytyväisyyttä mittaavat väittämäkysymykset on myöhemmin validoitu myös eurooppalaiseen avoapteekkiympäristöön Iso-Britanniassa (Rajah ym. 2001, Laaksonen 2006). Työtytytyväisyyttä ja uratytytyväisyyttä mittaavia väittämiä oli molempia neljä, ja väittämät käännettiin suomeksi. Positiivisten väittämien vastausvaihtoehdot esitettiin viisiportaisella Likert-asteikolla, jossa 1 merkitsi täysin eri mieltä ja 5 täysin samaa mieltä. Negatiivisten väittämien (10, 11 ja 13) vastausvaihtoehdot olivat käänteiset eli 5 merkitsi täysin eri mieltä ja 1 täysin samaa mieltä. Likert-

asteikkoa käytetään paljon asennetta ja mielipiteitä mittaavissa kyselyissä (Katajavuori ym. 2008). Kyselyn ymmärrettävyyttä ja kattavuutta pilotoitiin lähettämällä kyselylomake neljälle otantaan kuulumattomalle apteekkarille. Taustatietokysymyksiä muokattiin saatujen kommenttien perusteella.

Sähköisessä e-lomakkeella toteutetussa varsinaisessa kyselyssä tutkimusaiheeseen liittyviin avoimiin kysymyksiin ja väittämäkysymyksiin oli pakollista vastata, mutta apteekkiin liittyvät taustakysymykset olivat osittain vapaaehtoisia ja kaikki henkilökohtaiset taustakysymykset vapaaehtoisia.

Kyselyn toteuttaminen ja säilyttäminen

Kyselyn linkki lähetettiin apteekkareiden henkilökohtaiseen sähköpostiosoitteeseen. Sähköpostiosoitteet oli kerätty sähköisestä apteekki-kalenterista, apteekkien kotisivuilta ja Synergia yrittäjät-tietokannasta. Yhteensä 90 apteekkarin sähköpostiosoitteet löytyivät näiden avulla. Lopuille 16 apteekkarille kysely lähetettiin muodossa etunimi.sukunimi@apteekit.net, jollainen voi olla käytössä apteekkarilla Suomen Apteekkariliiton jäsenapteekissa (SAL:n jäsentiedote 2021). Kyselyn lähettämisen jälkeen kolmesta sähköpostiosoitteesta tuli virheilmoitus; yhdessä osoitteessa oli ollut kirjoitusvirhe ja kahdessa muussa väärä ensimmäinen etunimi. Korjausten jälkeen viestit lähetettiin uudestaan eikä virheilmoituksia enää tullut. Kaikille apteekkareille lähetettiin kaksi muistutusviestiä kahden viikon välein. Vastausaika oli yhteensä seitsemän viikkoa.

Aineisto säilytettiin sähköisesti Helsingin yliopiston e-lomake-palvelussa ja excel-muotoisena tiedostona tutkijan tietokoneella. Salasanan takana olevaan aineistoon ei kukaan ulkopuolinen päässyt käsiksi. Tutkija poisti apteekkareiden yhteystiedot vastauksista, jotta vastaus ja vastaaja eivät olisi yhdistettävissä. Kaksi muuta tutkijaa eivät nähneet vastaajien yhteystietoja lainkaan. Aineisto hävitetään hyvää tietosuojaatapa käyttäen puoli vuotta tutkimuksen valmistumisen jälkeen.

Analysointi

Tutkimusaineisto analysoitiin kuvailevaa määrällistä analyysia ja laadullista sisällönanalyysi-

sia käyttäen ja Herzbergin (1959) kaksifaktori-teoriaa hyödyntäen. Avoimien kysymysten vastauksista hylättiin ne, jotka eivät vastanneet esitettyyn kysymykseen. Laadullisessa analyysissä tutkija (NB) koodasi, jakoi kategorioihin ja teemoitteli avoimiin kysymyksiin annetut vastaukset. Yksittäinen vastaus jaettiin tarvittaessa useampaan teemaan. Koodit testattiin sijoittamalla avoimien kysymysten vastaukset uudestaan eri kategorioihin ja koodeja ja kategorioita muokattiin tarvittaessa (Oppenheim 1992). Analyysin laadun varmentamiseksi tutkimusryhmän kaksi muuta tutkijaa (JH, RL) tarkastivat itsenäisesti analyysin, josta keskusteltiin yhdessä tutkimusryhmän kanssa konsensusuksen vahvistamiseksi. Lopuksi laskettiin, kuinka monta kertaa kukin teema esiintyi eli hyödynnettiin kvantifiointia.

Kukin ura- ja työtyytyväisyyttä mittaava väittäjä sai arvon 1–5 annettujen vastausten perusteella. Kullekin osallistujalle laskettiin työ- ja uratyytyväisyyttä kuvaava summa väittämiin saatujen vastausten perusteella. Koska työ- ja uratyytyväisyyttä mittaavia väittämiä oli neljä, näiden summien teoreettinen minimi oli 4, maksimi 20 ja asteikon puoliväli 12. Mikäli vastausten summa oli 12 tai enemmän, tulkittiin vastaaja tyytyväiseksi, ja summan alittaessa 12 tulkittiin vastaaja tyytymättömäksi. Summista määritettiin mediaani ja kvartiiliväli (IQR).

Taustakysymysten osalta määritettiin vastausjakaumat. Mediaanit ja kvartiilivälit määritettiin proviisorin- ja apteekkiproviisoritoimivuodesta, apteekin henkilökuntamäärästä sekä koko- ja osa-aikaisen henkilökunnan määrästä. Vastaajien syntymävuosi muutettiin vastaamaan heidän ikäänsä vuonna 2019 ja saadusta ikäjakaumasta määritettiin myös mediaani ja kvartiilivälit.

Naisten ja miesten eroa ura- ja työtyytyväisyyden osalta määritettiin Mann-Whitneyn U-testillä ja työ- ja uratyytyväisyyden korrelaatiota Spearman rho-testillä IBM SPSS Statistics 25 -ohjelmaa käyttäen.

Tulokset

Kyselyyn saatiin 52 vastausta; yksi apteek-kari vastasi kahteen kertaan. Tämä huomi-oiitiin analyysissä poistamalla monivalinta- ja taustakysymyksissä toinen tämän apteek-

karin vastaus, mikäli vastaukset olivat ident-tiset, tai molemmat vastaukset, mikäli ne poikkesivat toisistaan. Avoimien kysymys-ten osalta analysoitiin molemmat vastauk-set. Apteekkareiden vastausprosentti oli 48, mikä on hyvä tulos kyselytutkimukselle (Veh-kalahti 2008).

Vastaajien taustatiedot

Vastaajien taustatiedot on koottu **Taulukkoon 1**. Vastaajien mediaani-ikä, 48 vuotta, vastasi tuoreiden apteekkareiden mediaani-ikää (48 vuotta) (JulkiTerhikki 2019). Vastaajista naisia oli 86 % ja miehiä 14 %, kun kohderyh-mässä naisten osuus oli ollut 76 % ja miesten 24 %. Vastaajista suurin osa (38/51) oli toimi-nut enintään kaksi vuotta apteekkarina.

Vastaajista yli puolet (32/50) oli toiminut ennen apteekkiluvan saantia vain avoaptee-kissa. Noin viidennes vastaajista (11/50) oli toi-minut avoapteen lisäksi yhdessä muussa toi-mipaikassa, ja vain kaksi vastaajaa oli toiminut pääosin muualla kuin avoapteekissa.

Kyselyyn vastanneiden apteekkarien apteekkien liikevaihto oli puolella vastaajista (25/50) vuonna 2018 1–2 miljoonan euron välillä; 17 vastaajan apteekin liikevaihto oli välillä 2,1–4 miljoonaa euroa ja yli 4,1 miljoon-an euron liikevaihtoon ylsi vain kaksi vastaa-jaa. Vastaajista yli puolet (31/51) käytti aptee-kissaan vuokratyövoimaa, mutta suurin osa turvautui vuokratyövoiman käyttöön harvem-min kuin kuukausittain. Apteekki ja koti sijait-sivat suurimmalla osalla (40/50) eri paikka-kunnilla, ja apteekkari kulki työpäivinä kodin ja apteekin väliä (24/41).

Kaikki apteekkarit osallistuivat apteekis-saan farmaseuttisiin ja työnjohdollisiin teh-täviin sekä apteekin toiminnan kehittämiseen ja markkinointiin (**Taulukko 2**). Nämä tehtävät veivät markkinointia lukuun ottamatta myös eniten apteekkarin työaika. Apteekkarit dele-goivat työtehtäviään apteekissaan proviisorille vaihtelevasti, useimmin työnjohdollisia teh-täviä sekä opetus- ja koulutustoimintaa. Neljä apteekkaria jakoi työtehtävistään kaikki tai lähes kaikki proviisorille, kun taas yksi apteek-kari ei ollut delegoinut lainkaan omia työteh-täviään ja yksi apteekkari piti proviisorina aino-astaan farmaseuttisissa työtehtävissä farma-seuttipulan takia.

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneiden tuoreiden apteekkareiden (n = 51) taustatiedot. *

Apteekkiin liittyvät taustatiedot	Lukumäärä (n)
Toimipaikat ennen apteekkarina aloittamista (n = 50)	
Vain avoapteekki	32
Avoapteekki + yksi muu toimipaikka	11
Avoapteekki + kaksi muuta toimipaikkaa	5
Enimmäkseen muualla kuin avoapteekissa	2
Apteekkaritoimivuodet (n = 51)	
Alle vuoden	15
1–2 vuotta	23
yli 2 vuotta	13
Sivuapteekien lukumäärä (n = 50)	
Ei yhtään sivuapteekkia	39
Yksi sivuapteekki	8
Kaksi sivuapteekkia	3
Apteekkitoiminnan liikevaihto vuonna 2018 (n = 50)	
Enintään 0,9 M€	6
1–2 M€	25
2,1–4 M€	17
4,1–7,5 M€	2
Apteekkarin lisäksi apteekissa työskentelee (n = 51)	
Ei yhtään proviisorina	29
Yksi proviisori	21
Kaksi proviisorina	0
Kolme proviisorina	1
Vuokratyövoiman käyttö apteekissa (n = 51)	
Apteekissa käytetään vuokratyövoimaa	31
Apteekissa ei käytetä vuokratyövoimaa	20
Apteekissa käytetään vuokratyövoimaa (n = 34) **	
Viikoittain	8
Kuukausittain	3
Harvemmin kuin kuukausittain	23
Henkilökohtaiset ja perhe-elämään liittyvät taustatiedot	
Sukupuoli (n = 50)	
nainen	43
mies	7
Huollettavat (n = 47)	
Apteekkarilla on huollettavia	35
Apteekkarilla ei ole huollettavia	12
Parisuhde (n = 50)	
Apteekkari elää parisuhteessa	45
Apteekkari ei elä parisuhteessa	5
Työmatkaan käytetty aika/suunta (n = 50)	
Alle 30 min	16
30–60 min	16
yli 1 h	18
Apteekin ja kodin sijainti (n = 50)	
Apteekki ja koti sijaitsevat samalla paikkakunnalla	10
Apteekki ja koti sijaitsevat eri paikkakunnilla	40
Jos apteekki ja koti sijaitsevat eri paikkakunnilla (n = 41) ***	
Apteekkari ja perhe ovat muuttaneet pysyvästi apteekkipaikkakunnalle	7
Apteekkari ei ole muuttanut, vaan kulkee työpäivinä kodin ja apteekin väliä	24
Apteekkari asuu viikot apteekkipaikkakunnalla ja viikonloput (kotona) eri paikkakunnalla	10

* Vastausten lukumäärä (n) vaihteli, sillä erillisissä vastauksissa kaikki vastaajat eivät vastanneet tai osa vastauksista jouduttiin hylkäämään.

** Kolme vastaajaa oli vastannut ei kysymykseen vuokratyövoiman käyttämisestä apteekissa, mutta vastasi tähän jatkokysymykseen, että käytti vuokratyövoimaa harvemmin kuin kuukausittain.

*** Yksi vastaaja vastasi ristiriitaisesti kysymyksiin apteekin ja kodin sijainnista: hän vastasi ensin, että koti ja apteekki sijaitsevat samalla paikkakunnalla, mutta tähän jatkokysymykseen hän vastasi, että on muuttanut pysyvästi apteekkipaikkakunnalle.

Taulukko 2. Tuoreiden apteekkareiden osallistuminen apteekkinsa työtehtäviin.

Työtehtävä	Apteekkareiden (n = 51) raportoimat työtehtävät, joihin he osallistuvat *	Apteekkareiden (n = 51) näkemys kolmesta työtehtävästä, jotka vievät eniten työaikaa **	Työtehtävät, jotka apteekkarit (n = 20) olivat delegoineet proviisorille ***
Asiakaspalvelu, reseptitoimitus, lääkeneuvonta	51	46	5
Apteekin toiminnan kehittämiseen liittyvät asiat	51	33	3
Työnjohdolliset tehtävät sisältäen työvuorolistojen ja toimintaohjeiden laatimisen	51	25	9
Markkinointi	51	9	5
Sidosryhmäyhteistyö	49	3	4
Talousasiat sisältäen tilaamisen ja laskutuksen	45	21	5
Opetus- ja koulutustoiminta	41	-	7
Tavarapurku ja hyllytys	33	-	1
Remontointi	29	-	-
Siivous	20	-	-
Apteekin lisäpalvelut: esimerkiksi terveystiete, LHKA, apteekin verkkopalvelut, ANJA	18	-	5

* Apteekkarit vastasivat monivalintakysymykseen ja saivat valita niin monta vaihtoehtoa kuin oli tarpeellista.

** Apteekkarit vastasivat monivalintakysymykseen ja saivat valita edellisen kohdan perusteella kolme vaihtoehtoa.

*** Apteekkarit vastasivat omin sanoin avoimeen kysymykseen.

Apteekkiluvan hakuun johtaneita perusteita

Taulukko 3 on koottu perusteita apteekkiluvan hakemiselle. Apteekkilupaa haettiin niin sisäisten kuin ulkoisten motivaatiotekijöiden perusteella. Sisäiset motivaatiotekijät, kuten tarve uusille haasteille ja luonteva jatke uralle, olivat useammin syynä apteekkiluvan hakuun kuin ulkoiset motivaatiotekijät, kuten tyytymättömyys aiempaan työhön, työnantajaan ja työyhteisöön. Suurella osalla vastaajista oli useita syitä apteekkiluvan hakemiselle, ja osalla vastaajista syyt olivat sekoitus sisäisiä ja ulkoisia motivaatiotekijöitä. Eniten mainintoja (23/51) sai tarve uusille haasteille; moni vastaaja koki tarvetta päästä uraltaan eteenpäin: ”Ainut mahdollisuus urakehitykseen” (apteekkari 16) ”Halu edetä uralta eteenpäin ja saada uutta sisältöä työhön” (apteekkari 39). Osalla vastaajista jokin tapahtuma oli sysännyt apteekkiluvan hakuun: ”En hakenut mistään kaukaa, mutta sitten kun lupa tuli hakuun lähelle kotia koin, että pitää hakea” (apteekkari 13).

Apteekkarin työhön liittyvät odotukset ja niiden toteutuminen

Taulukossa 4 on esitetty apteekkarin työhön liittyneitä odotuksia apteekkiluvan hakuvaiheessa sekä vastaajien kokemukset siitä, miten nämä odotukset olivat toteutuneet. Suurella osalla vastaajista oli positiivisia odotuksia, jotka olivat täyttyneet. Yli puolet vastaajista (32/50) liitti apteekkarin työhön odotuksen yrittäjän vapaudesta ja päätösvallasta. Vajaa kolmannes (15/50) odotti pääsevänsä kehittämään apteekkia. Toisaalta yhtä moni vastaaja (15/50) oletti apteekkarin työmäärän olevan suuri ja työpäivien olevan pitkät. Vajaa kolmannes (14/50) kertoi, että heidän odotuksensa olivat olleet realistiset pohjautuen apteekkityön tuomaan kokemukseen. Nämä odotukset olivat suurimmaksi osaksi täyttyneet tai ylittyneet positiivisesti tässä vastaajajoukossa.

Etenkin yrittäjän vapauten ja päätösvaltaan liittyneet odotukset olivat täyttyneet (7/32) tai ylittyneet (15/32) suurimmalla osalla vastaajista, ja loput (10/32) olivat kokeneet haasteita. Apteekkarin suuri työmäärä ja pitkät työpäivät olivat suurimmalla osalla (11/15) vas-

taajista vastanneet odotuksia, mutta toisaalta osa vastaajista (4/15) kertoi voivansa vaikuttaa työmäärään ja työpäivien pituuteen myös itse. Apteekin toiminnan kehittämiseen liittyvä odotus oli osalla jäänyt täyttymättä (3/15).

Apteekkarin ura- ja työtyytyväisyyttä mittaavat väittämät sekä apteekkarin työssä tyytyväisyyttä ja tyytymättömyyttä tuovat asiat

Taulukossa 5 on esitetty tuoreiden apteekkareiden vastausjakauma ura- ja työtyytyväisyyttä mittaaviin väittämiin. **Taulukosta 6** käy ilmi, että suurin osa vastaajista (42/50) oli tyytyväisiä sekä työhönsä että uraansa. Työhön oltiin vastaushetkellä vielä tyytyväisempiä kuin uraan (**Taulukko 5**). Asiakaspalvelu lisäsi yleisesti tyytyväisyyttä ja työtaakka ja ajanpuute tyytymättömyyttä vastaajien keskuudessa riippumatta koetusta ura- ja työtyytyväisyydestä (**Taulukko 6**). Työhönsä tyytyväisillä apteekkareilla tyytyväisyyttä toi myös vastuu ja vapaus, mikä oli myös yleisimmän apteekkarin työhön kohdistunut odotus (**Taulukko 4**). Myös apteekin työilmapiiri ja henkilökunnan tyytyväisyys toi tyytyväisyyttä työhönsä tyytyväisillä apteekkareilla (**Taulukko 6**).

Lähes kaikki vastaajat (46/51) olivat tyytyväisempiä työtehtäviinsä apteekkarina kuin apteekkiproviisorina. Erityisesti apteekkarin työn vapauten oltiin tyytyväisiä: ”Tyytyväisempi, tuntuu, että voin käyttää osaamistani enemmän” (apteekkari 10), ”...juuri työn itsenäisyys tekee tästä vielä mielekkäämmän” (apteekkari 11). Toisaalta kolme vastaajaa oli tyytyväisempiä apteekkiproviisorin työtehtäviin: ”Helpompaa olisi olla vieraalla johtavana proviisorina” (apteekkari 36). Tämä apteekkari 36 oli **taulukossa 5** esitettyjen väittämäkysymysten perusteella tyytymätön myös apteekkarin työhönsä, mutta tyytyväinen uraansa. Kaksi muuta apteekkiproviisorin työtehtäviin tyytyväisempää vastaajaa olivat tyytymättömiä apteekkarin työtehtäviin, mutta toisaalta **taulukossa 5** esitettyjen työtyytyväisyyttä mittaavien väittämien perusteella kuitenkin tyytyväisiä työhönsä.

Suurin osa vastaajista (43/51) oli vastaushetkellä tyytyväinen uravalintaansa verratessaan vastaushetkeä apteekkiproviisorin aikaan: ”Proviisorin ammattikin on hyvä, mutta aptee-

Taulukko 3. Perusteita apteekkiluvan hakuun (n = 51), pohjana käytetty Herzbergin kaksifaktoriteoriaa (1959).

Sisäisiä motivaatiotekijöitä	Ulkoisia motivaatiotekijöitä
tarve uusille haasteille (n = 23) ”Tunne siitä, että haluan päästä uralla eteenpäin” (apteekkarit 10)	tyytymättömyys aikaisempaan työhön, työnantajaan tai työyhteisöön (n = 10) ”En olisi jaksanut olla apteekkiproviisorina vielä toiset 20 v [...] eli eläkeikään asti” (apteekkarit 6)
luonteva jatke uralle, paljon kokemusta (n = 22) ”Työkokemusta proviisorina alkoi olla paljon” (apteekkarit 8)	avoinna oleva apteekkilupa sopivan matkan päässä (n = 6) ”Halusin oman yrityksen, joka olisi kohtuullisen kulkuyhteyden päässä” (apteekkarit 9)
pitkäaikainen haave tai suunnitelma (n = 16) ”Apteekkarin ura on ollut haaveenani jo pitkään” (apteekkarit 51)	epävarma työtilanne (n = 5) ”...Myös työsuhteen jatkumisen epävarmuus proviisorina...” (apteekkarit 41) paremmat tulot (n = 1)
halu yrittäjyyteen (n = 13) ”Halusin yrittäjäksi ja apteekkariksi” (apteekkarit 25) apteekkarin työn vapaus (n = 10) ”Tahdoin työhöni enemmän vapautta” (apteekkarit 27)	”Paremmat tulot tähtäimessä” (apteekkarit 50)

Taulukko 4. Tuoreiden apteekkareiden (n = 50) odotukset apteekkarin työstä ja niiden koettu toteutuminen.*

Apteekkareiden odotukset apteekkarin työn sisällöstä ennen kuin heistä tuli apteekkareita	Apteekkareiden, joilla oli ollut tiettyjä odotuksia, lukumäärä (n)	Apteekkareiden raportoimien odotusten toteutuminen (n)				
		Odotukset ovat täyttyneet tai ylittyneet positiivisella tavalla	Odotukset ovat täyttyneet positiivisella tavalla, ei yllätyksiä	Odotukset ovat täyttyneet mutta olen kokenut haasteita	Kokenut vain haasteita	Odotukset eivät ole täyttyneet
Itsenäisyys, päätösvalta omasta työajasta ja apteekin toiminnosta, vastuu ja vapaus	32	15	7	6	4	0
Apteekin kehittämistyö, toimimista osana terveydenhuoltoa, apteekin talouden kehittämistä	15	6	2	3	1	3
Apteekkiproviisorin työhön pohjautuvat odotukset	14	5	4	4	0	1
Henkilökohtainen velvollisuus apteekkitoiminnasta	12	7	1	3	1	0
Monipuolinen työnkuva, taitojen parempi hyödyntäminen	7	3	1	1	1	1
Talouden seuranta ja toimeentulo	6	3	0	2	0	1
Hallinnolliset työt, paperityöt	4	4	0	0	0	0
Paljon työtä, pitkät työpäivät, pitkä työmatka	15	5	6	2	2	0

* Vastaajat (n = 50) vastasivat avoimeen kysymykseen odotuksista ja niiden toteutumisesta.

Taulukko 5. Tuoreiden apteekkareiden vastausjakauma ura- ja työtyytyväisyyttä mittaaviin väittämiin (Barnett ja Kimberlin 1986).

		Viisiportaisen Likert-asteikon vastausvaihtoehdot							
		1 = Täysin eri mieltä	2 = Jokseenkin eri mieltä	3 = Ei samaa eikä eri mieltä	4 = Jokseenkin samaa mieltä	5 = Täysin samaa mieltä			
Väittämät kuvaavat työtyytyväisyyttä (n = 50)	Väittäjä	n	n	n	n	n	mediaani	IQR	
	Kaikien kaikkiaan, olen tyytyväinen nykyiseen työhöni	0	3	0	12	35	5	1	työtyytyväisyyden summan mediaani
	Ajatus, että joutuisin viettämään loput työvuoteni nykyisenkaltaisessa työssäni, on masentava*	34	10	1	2	3	1 (muutettuna positiiviseksi 5)*	1	18
	Minulla on työstäni usein ”huono” tunne, tunne siitä, etten nauti työstäni*	32	12	3	2	1	1 (muutettuna positiiviseksi 5)*	1	
	Intoudun työstäni usein niin, että menetän ajantajun	3	5	6	20	16	4	2	
Väittämät kuvaavat uratytytyväisyyttä (n = 51)	Nykyisellä tiedollani, jos minun pitäisi valita opiskelun farmasiaa, valitsisin toisen alan*	27	10	4	7	3	1 (muutettuna positiiviseksi 5)*	2	uratytytyväisyyden summan mediaani
	Jos minulla olisi poika, joka olisi kiinnostunut opiskelemaan farmasiaa, rohkaisisin häntä	2	4	5	14	26	5	1	17
	Jos minulla olisi tyttö, joka olisi kiinnostunut opiskelemaan farmasiaa, rohkaisisin häntä	2	4	4	13	28	5	1	
	Jos voisin tavoitella mitä tahansa uraa, valitsisin farmasian alan	3	8	8	21	11	4	1	

*Summia laskettaessa väittämän vastauksen arvo käännetty vastaamaan positiivisen väittämän arvoa.

Taulukko 6. Synteesi tuoreiden apteekkareiden ura- ja työtyytyväisyyssummien jakaumasta sekä tyytyväisyyttä ja tyytymättömyyttä tuovat tekijät (tyytyväiset ≥ 12, tyytymättömät < 12), pohjana Herzbergin kaksifaktoriteoria (1959).

Kategoria	Lukumäärä (n = 50)*	Tyytyväisyyttä tuovia tekijöitä	Tyytymättömyyttä tuovia tekijöitä
tyytyväinen työhön ja uraan (≥ 12)	42	<ul style="list-style-type: none"> työn itsenäisyys ja vapaus asiakaspalvelu hyvä työilmapiiri onnistumiset työssä 	<ul style="list-style-type: none"> epävarma tulevaisuus arvostuksen puute taloushuolet ajanpuute, töiden kasautuminen viranomaisvaatimukset
tyytyväinen työhön (≥ 12), tyytymätön uraan (< 12)	5	<ul style="list-style-type: none"> vapaus, vastuu, apteekin kehittäminen haasteet ja kehittyminen omassa työssä asiakaspalvelu ja henkilökunnan työtyytyväisyys vapaa-aika 	<ul style="list-style-type: none"> heikko julkikuva ammatista ja tulevaisuuden epävarmuus, yhteiskunnallinen arvostuksen puute tuloksen heikkous omien kykyjen rajallisuus johtamisessa ja markkinoinnissa ajanpuute
tyytymätön työhön (< 12), tyytyväinen uraan (≥ 12)	1	<ul style="list-style-type: none"> asiakaspalvelu 	<ul style="list-style-type: none"> valtava työmäärä ja lomanpuute
tyytymätön työhön ja uraan (< 12)	2	<ul style="list-style-type: none"> työnkuvan monipuolisuus asiakaspalvelussa onnistuminen ja ystävällinen palaute asiakkailta 	<ul style="list-style-type: none"> työtaakka ja vapaa-ajan vähyyt valtavat vaatimukset, riittämättömyyden tunne

*Yhden apteekkarin kaksi vastausta poikkesivat toisistaan, joten molemmat vastaukset hylättiin.

kissa urakehitys voi jämhätä. Siksi eteenpäin ja olen todella tyytyväinen” (apteekkarit 8). Heidän joukostaan neljä vastaajaa oli tyytyväisiä uravalintaansa, mutta **taulukossa 5** esitettyjen väittämäkysymysten perusteella kuitenkin tyytymättömiä uraansa. Kaksi vastaajaa oli tyytymättömiä uravalintaansa sekä myös **taulukossa 5** esitettyjen väittämäkysymysten perusteella tyytymättömiä uraansa: ”oman jaksamisen rajat alkavat tulla vastaan työtaakan takia ja vapaa-ajan vähyyden vuoksi, joten uravalintaan en ole kovin tyytyväinen tällä hetkellä” (apteekkarit 46). Yksi vastaaja oli tyytymätön uravalintaansa: ”on päiviä, jolloin kadun apteekkariksi ryhtymistä hyvästä proviisorin toimesta” (apteekkarit 36), mutta **taulukossa 5** esitettyjen väittämäkysymysten perusteella tyytyväinen uraansa. Neljä vastaajaa vertasi tyytyväisyyttään aikaan, jolloin työskenteli lääketeollisuudessa, joten nämä vastaukset hylättiin.

Uraansa tyytymättömät apteekkarit (7/50) (**Taulukko 6**) olivat hakeneet apteekkilupaa niin sisäisten kuin ulkoisten motivaatitekijöiden perusteella: ”vaihtelua ja pitkäaikainen urasuunnitelma” (apteekkarit 22), ”eteneminen uralla ja toisaalta myös työsuhteen jatkumisen epävarmuus proviisorina pienessä maalaisapteekissa” (apteekkarit 46). Työhönsä tyytymättömät apteekkarit (3/50) (**Taulukko 6**) olivat hakeneet apteekkilupaa ulkoisten motivaatitekijöiden perusteella: ”Alan yleinen tapa, että proviisorit hakevat apteekkilupaa. Paineita hakea alkoi tulla kollegoilta ja työpaikasta. En hakenut mistään kaukaa, mutta sitten kun lupa tuli hakuun lähelle kotia koin, että pitää hakea” (apteekkarit 13), ”Pitkä proviisoriura apteekissa, kaikki nähty. Apteekkarin-vaihdos tulossa. Päivitin cv:n” (apteekkarit 36).

Ura- ja työtyytyväisyyden keskinäinen riippuvuus sekä miesten ja naisten väliset erot ura- ja työtyytyväisyydessä

Työtyytyväisyys ja uratytytyväisyys olivat kytöksissä toisiinsa. Työhönsä tyytyväiset olivat tyytyväisiä myös uraansa (Spearmanin rho = 0,394, p = 0,005). Naisten ja miesten välillä ei ollut tilastollisesti merkittävää eroa työtytytyväisyydessä. (Naisten mediaani työtytytyväisyys 18, miesten 17,50; Mann-Whitney U, Z = -0,636, p > 0.05). Tilastollisesti merkittävää

eroa ei ollut myöskään uratytytyväisyydessä. (Naisten mediaani uratytytyväisyys 17, miesten 16,50; Mann-Whitney U, Z = -0,601, p > 0.05).

Pohdinta

Tähän tutkimukseen osallistuneet tuoreet apteekkarit olivat tyytyväisiä niin työhönsä kuin uraansa. Aikaisemmassa tutkimuksessa, joka koski apteekkareita yleisemmin, havaittiin apteekkiluvan saamisen lisänneen työn vapautta ja mahdollisuutta vaikuttaa työn sisältöön parantaen siten apteekkareiden työhyvinvointia (Hautala 2013). Lisäksi on raportoitu, että apteekkareiden uran tähtihetkiin liittyivät apteekkiluvan saanti ja vastuu, eteneminen ja yleneminen (Haapalainen 2006, Hautala 2013). Näiden tekijöiden tiedetään lisäävän pitkäkestoisesti työtytytyväisyyttä (Herzberg 1959, Barnett ja Kimberlin 1988, Hardigan ja Carvajal 2007). Suurin osa apteekkareista ei haluakaan vaihtaa työtehtäviään (Lammi 2000, Haapalainen 2006, Hautala 2013).

Tässä tutkimuksessa apteekkiluvan hakuun johtaneita tekijöitä oli useita, mutta valtaosassa vastauksista korostui halu päästä uralla eteenpäin ja kehittyä työssä. Koska nämä sisäiset motivaatitekijät lisäävät työtytytyväisyyttä, olivat ne todennäköisesti osaltaan myötävaikuttamassa siihen, että valtaosa apteekkareista oli tyytyväisiä työhönsä ja uraansa. Työtaakka ja ajanpuute olivat yleisimmät työtytytyväisyyttä vähentävät tekijät niin tässä kuin aiemmissa samankaltaisissa tutkimuksissa (Lammi 2000, Hovi 2017). Mikäli apteekkilupaa haetaan vain ulkoisten motivaatitekijöiden perusteella, voi apteekkarin työ- ja uratytytyväisyys vähentyä etenkin, jos työhön liittyy edellä mainittuja kuormitustekijöitä.

Tutkimukseen osallistuneet apteekkarit odottivat apteekkarin työltä ennen kaikkea vapautta ja päätösvaltaa apteekin toimintaan liittyen. Nämä odotukset olivat täyttyneet tai ylittyneet suurimmalla osalla vastaajajoukosta ja ne toimivat eräänlaisena apteekkiluvan hakuun johtaneiden tekijöiden jatkumona. Huomionarvoista oli, että moni vastaaja kertoi odotusten olevan realistisia, sillä ne pohjautuivat pitkään kokemukseen apteekkiproviisorin työstä. Tämä seikka selittää sen, miksi odotukset olivat täyttyneet niin monella; apteek-

karin työstä oli muodostunut realistinen kuva, kun vastaaja oli seurannut apteekkarin työtä pitkään lähietäisyydeltä.

Tässä tutkimuksessa miesten ja naisten välillä ei ollut tilastollisesti merkittävää eroa ura- ja työtytytyväisyydessä. Apteekkiproviisorien työtytytyväisyyteen vaikuttavista tekijöistä kootun kansainvälisen katsausartikkelin perusteella naiset olivat miehiä keskimäärin tyytyväisempiä työhönsä (Carvajal ja Popovici, 2018).

Vastauksista muodostui selkeä kokonaiskuva apteekkiluvan hakemiseen liittyneistä tekijöistä sekä apteekkarin työhön kohdistetuista odotuksista ja niiden täyttymisestä. Jatkotutkimuksella voisi selvittää työ- ja uratytytyväisyyden kehittymistä apteekkarin uran eri vaiheissa sekä tutkia, miten apteekkareiden kokema työ- ja uratytytyväisyys näkyy apteekkien työilmapiirissä ja kehittämistyössä.

Tutkimuksen vahvuudet ja heikkoudet

Kyselytutkimus soveltui nopeaan ja edulliseen tiedonkeruuseen suuresta tutkimusjoukosta (Katajavuori ym. 2008). Kysely lähetettiin kaikille kyselyä edeltäneen kolmen vuoden aikana ensimmäisen apteekkiluvan saaneille apteekkareille, joista kaikilla oli mahdollisuus osallistua tutkimukseen. Koska tutkimus toteutettiin nimettömänä, ei tutkimuksessa ilmennyt vastaamatta jättäneiden apteekkareiden taustatietoja ja työ- ja uratytytyväisyyttä. Kyselyn vastausprosentti oli kuitenkin korkea (48 %), joten tutkimustuloksia voitaneen ajatella koskevan yleisesti uransa alkuvaiheessa olevien apteekkareiden kokemaa ura- ja työtytytyväisyyttä etenkin, kun aiemmin on saatu samankaltaisia tutkimustuloksia (Katajavuori ym. 2008).

Tutkimus tehtiin poikkileikkaustutkimuksena, jonka vahvuutena on, että se antaa käsityksen asiasta tai ilmiöstä tietyllä hetkellä ja sopii hyvin ilmiöiden kuvailuun tietyssä tutkimusjoukossa (Katajavuori ym. 2008). Koska uratytytyväisyys kuvaa koko uraa, vastaajien saattoi olla helpompi arvioida sitä kuin työtytytyväisyyttä, johon voi vastauskellällä vaikuttaa tietty tapahtuma. Toisaalta uratytytyväisyys lisääntyi työtytytyväisyyden myötä.

Laadullisen analyysin luotettavuutta kuvaa tutkimusprosessin luotettavuus ja aineiston analyysin toistettavuus (Eskola ja Suoranta,

1998; Katajavuori ja Hämeen-Anttila, 2008). Analyysin luotettavuutta parannettiin siten, että kolme tutkijaa osallistui aineiston tulkintaan. Lisäksi toinen tutkija kävi läpi tutkijan koodaaman aineiston ja toisistaan poikkeavat luokittelut käytiin yhdessä läpi. Kyselyn pilotoinnilla pyrittiin lisäämään kyselyn ymmärrettävyyttä, sillä kysymyksiä saatettiin ymmärtää väärin ja etenkin Likert-asteikollisissa väittämässä haasteena voi olla vastaajan tulkinnat kysymyksistä, itsestään ja tunteistaan (Locke 1976).

Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen perusteella tuoreet apteekkarit olivat tyytyväisiä sekä työhönsä että uraansa. Apteekkariksi oli ryhdytty useamman syyn perusteella, mutta etenkin sisäisistä motivaatitekijöistä käsin herännyt kiinnostus hakea apteekkilupaa vaikuttaisi yhdistyvän työtytytyväisyyteen. Suuri osa vastaajista kohdisti positiivisia odotuksia apteekkarin työhön, ja nämä odotukset olivat täyttyneet.

Tämän tutkimuksen tulokset rohkaisevat proviisoreita apteekkarin uralle, sillä apteekkiluvan saaneet tuoreet apteekkarit olivat tässä tutkimuksessa tyytyväisiä työhönsä ja uraansa. Työhönsä ja uraansa tyytyväiset apteekkarit voivat myös lisätä apteekkityön houkuttelevuutta ja rohkaista nuoria valitsemaan farmasian alan.

Summary

Why apply for a pharmacy license – Job and career satisfaction of fresh pharmacy owner

Nina Backman*

Master of Science (Pharmacy)
Porvoon 3. Kevätkummun apteekki
nina.backman@apteekkit.net

Jaana Haapalainen

Master of Science (Pharmacy)
Pharmacy owner (since 2.6.2021)
Kellokosken apteekki

Raisa Laaksonen

Senior Lecturer (PhD)
Adjunct professor in clinical pharmacy
Division of Pharmacology and Pharmacotherapy
Faculty of Pharmacy
University of Helsinki

*Correspondence

Introduction: Obtaining a pharmacy license and becoming a pharmacy owner has been perceived as the culmination of a pharmacist's career. Indeed, many pharmacy owners have been satisfied with their careers and would not give up their work. The aim was to describe why pharmacists who had recently become pharmacy owners had applied for a pharmacy license, what expectations they had had about the work of a pharmacy owner and how these expectations had been met, and to

Materials and methods: In spring 2019, a cross-sectional electronic survey was sent to pharmacy owners who had been granted their first pharmacy license within the previous three years (n = 106). The questionnaire comprised open-ended questions, statement that utilized previously validated career and job satisfaction scale (five-point Likert-scale), and background questions related to the respondent and his/her pharmacy. The collected data were analyzed, using quantitative and qualitative content analysis.

Results: Altogether, 51 pharmacy owners (48%) responded to the survey, one of whom responded twice. In the quantitative analysis, one of the answers of this pharmacy owner was removed if the answers were identical, or both answers if they differed from each other. In the qualitative analysis, both responses of this respondent were analyzed. The respondents had applied for a pharmacy license based both on internal and external motivational factors. A large proportion of the respondents (42/50) had had positive expectations of the work of a pharmacy owner, and these expectations had been met. The most common expectations were related to entrepreneurial freedom and decision-making power (32/50), developing the pharmacy and its services (15/50), but also to high workload and long working days (15/50). About a third (14/50) perceived that they had had realistic expectations of the work of a pharmacy owner based on their experience as a community pharmacist. Some had also experienced challenges (9/50) and, especially, the expectations related to developing the pharmacy and its services had not been met in some cases (3/15).

Based on the job and career satisfaction statements, the respondents were satisfied with their work (median sum 18) and career (median sum 17); satisfied were those whose sum of the responses was at least 12 (mid-point of the scale). Most respondents (42/50) were satisfied with both their job and career. At the time, they were even more satisfied with their job than with their career. Customer service generally increased satisfaction, while workload and lack of time increased dissatisfaction among the respondents regardless of their perceived career and job satisfaction. Almost all (46/51) were more satisfied with their job as a pharmacy owner than as an employed community pharmacist, and most (43/51) were satisfied with their career choice when comparing to their time as an employed community pharmacist.

Conclusions: Pharmacists who had recently become pharmacy owners were pleased with both their work and their careers. They had become pharmacy owners for several reasons. A large proportion of the respondents had had

positive expectations of the work of a pharmacy owner, and these expectations had been met. Pharmacy owners who are satisfied with their work and career can increase the attractiveness of work in community pharmacy and encourage other pharmacists to pursue a career as a pharmacy owner.

Keywords: pharmacy license, pharmacist, job satisfaction, career satisfaction

Sidonnaisuudet

Ei sidonnaisuuksia.

Kirjallisuus

Barnett CW, Kimberlin CL: Development and validation of an instrument to measure Pharmacists' satisfaction with their jobs and careers. *Am J Pharm Edu* 50: 5-14, 1986

Barnett CW, Kimberlin CL: Levels of Satisfaction Among Florida Pharmacists. *J Pharm Marketing Management* 2: 23-44, 1988

Carvajal M, Popovici I: Gender, Age and Pharmacists' Job Satisfaction. *Pharm Pract*: 1396, 2018 (viitattu 10.3.2021). DOI: 10.18549/*PharmPract*.2018.04.1396

Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (viitattu 21.10.2018). <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa>

Eskola J, Suoranta J: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere 1998

Fimea: Vuonna 2016 valvontalautakunnan myöntämät ja peruuttamat apteekkiluvat. Fimea, Kuopio, 2016 (viitattu 1.10.2021). <https://www.fimea.fi/documents/160140/743657/Vuonna+2016+valvontalautakunnan+my%C3%B6nt%C3%A4m%C3%A4t+ja+peruuttamat+apteekkiluvat/48065120-0393-b1a7-6ab3-3765743cd636>

Fimea: Vuonna 2017 valvontalautakunnan myöntämät ja peruuttamat apteekkiluvat. Fimea, Kuopio, 2017 (viitattu 5.11.2021). <https://www.fimea.fi/documents/160140/743657/Vuonna+2017+valvontalautakunnan+my%C3%B6nt%C3%A4m%C3%A4t+ja+peruuttamat+apteekkiluvat.pdf/fdbe1c45-ced5-4172-81f7-f2ea98523113>

Fimea: Vuonna 2018 valvontalautakunnan myöntämät ja peruuttamat apteekkiluvat. Fimea, Kuopio, 2018 (viitattu 1.10.2021). <https://www.fimea.fi/documents/160140/743657/Vuonna+2018+valvontalautakunnan+my%C3%B6nt%C3%A4m%C3%A4t+ja+peruuttamat+apteekkiluvat/aba96041-a10d-6a53-275b-323ce386c49e>

Fimea: Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2015–2018. Fimea kehittää, arvioi ja informoi –julkaisusarja 2. Fimea, Kuopio 2020a (viitattu 1.10.2021).

Fimea: Apteekki- ja sivuapteekkiluvat. Fimea, Kuopio, 2020b (viitattu 22.09.2020). https://www.fimea.fi/apteekit/apteekki-ja_sivuapteekkiluvat

Haapalainen J: Urakehitys proviisorista apteekkariksi –uravalintoihin vaikuttaneet tekijät sekä ammattiorientoituminen. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki 2006

Hardigan P, Carvajal M: Job satisfaction among practising pharmacists: A Rasch analysis. *Internet Journal of Allied Health Sciences and Practice* 5: 4, 2007

Hautala M: Proviisorista apteekkariksi – miten työhyvinvoinnin käy? PD-projektityö. Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Helsingin yliopisto, Helsinki 2013

Herzberg F, Mausner B, Synderman B: *The Motivation to Work*. Wiley, New York 1959

Hovi V: Apteekkarina aloittamisen suurimmat haasteet. PD-projektityö, Koulutus- ja kehittämispalvelut HY+, Helsingin yliopisto, Helsinki 2017

Hämeen-Anttila Katri ja Katajavuori Nina (toim.): *Yhteiskunnallinen lääketutkimus – ideasta näyttöön*. Esa Print, Tampere 2008

Kangas J: Miten valmistaudun apteekkihakuun ja apteekin haltuunottoon? 2010-luvulla ensimmäisen apteekkiluvan saaneiden apteekkareiden näkemyksiä. PD-projektityö, Koulutus- ja kehittämispalvelut HY+, Helsingin yliopisto, Helsinki 2016

Laaksonen R: *Evaluating competence, performance and perceptions: a multi-method longitudinal study in community pharmacy practice*. Väitöskirja. School of Pharmacy, University of London 2006

Lammi U: Proviisorista apteekkariksi – uramuutoksen kokeminen. PD-projektityö. Farmasian laitos, Kuopion yliopisto, Kuopio 2000

Locke E: *The Nature and Causes of Job Satisfaction*. Kirjassa: *Handbook of Industrial and Organizational Psychology*. s. 1297–1343. Rand McNally, Chicago 1976

Oppenheim AN: *Questionnaire Design, Interviewing and Attitude Measurement*, 1992

Poliisi: Tavara-arpajaisten tunnusmerkit (viitattu 8.2.2021). <https://poliisi.fi/tavara-arpajaisten-tunnusmerkit>

Rajah T, Bates I, Davies JG ym: An occupational survey of hospital pharmacists in the South of England. *PJ* 266: 7149, 2001

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö: *Lääkehoidon arvoketju* (viitattu 22.09.2020). <https://stm.fi/laakehoidon-arvoketju>

Suomen Apteekkariliitto: *Apteekkariliitto palveluksessasi. Jäsenpalvelut* (viitattu 7.10.2021). https://www.apteekkariliitto.fi/media/3-apteekkariliitto.fi/liitto/jasenpalvelut/apteekkariliitto_jasenpalvelut-1.pdf

Rajah T, Bates I, Davies JG ym: An occupational survey of hospital pharmacists in the South of England. *PJ* 266: 7149, 2001

Valvira: Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteri. JulkiTerhikki (viitattu 5.11.2021). <https://julkiterhikki.valvira.fi/>

Vehkalahti K: Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 2008

Backman N, Haapalainen J, Laaksonen R: Miksi hakea apteekkilupaa? – Kyselytutkimus tuoreiden apteekkareiden työ- ja uratyytyväisyydestä. Dosis 37: 352–376, 2021

Liite 1. Kysymyslomake. Miksi hakea apteekkilupaa - tuoreiden apteekkareiden työ- ja uratyytyväisyys

Kyselyn aluksi esitän muutaman kysymyksen, johon pyydän sinua vastaamaan omin sanoin. Kysymyksissä pyydän miettimään nykyhetkeä, kun olet apteekkari sekä ajanjaksoa vuotta ennen kuin sait apteekkiluvan.

1. Mistä syistä hait apteekkilupaa?

2. Millaisia odotuksia sinulla oli apteekkarin työstä apteekkilupaa hakiessasi?

3. Miten nämä odotukset apteekkarin työstä ovat toteutuneet?

4. Mitkä asiat apteekkarin työssä saavat sinut tuntemaan tyytyväisyyttä?

5. Mitkä asiat apteekkarin työssä saavat sinut tuntemaan tyytymättömyyttä?

6. Jos vertaat nykyhetkeä aikaan, jolloin toimit apteekkiproviisorina, miten tyytyväinen olet tällä hetkellä työtehtäviisi?

7. Jos vertaat nykyhetkeä aikaan, jolloin toimit apteekkiproviisorina, miten tyytyväinen olet tällä hetkellä uravalintaasi?

8. Millaista tukea saat apteekkarin työhösi kollegoilta, perheenjäseniltä, yhdistystoiminnasta tai muilta tahoilta?

Seuraavaksi esitän muutaman väittämän ja pyydän rengastamaan sinulle sopivimman vaihtoehdon, joissa

- 1 = täysin eri mieltä
- 2 = jokseenkin eri mieltä
- 3 = ei samaa eikä eri mieltä
- 4 = jokseenkin samaa mieltä
- 5 = täysin samaa mieltä.

Seuraavissa väittämissä pyydän miettimään vastaustasi vain apteekkariaikaan liittyen:

9. Kaiken kaikkiaan, olen tyytyväinen nykyiseen työhöni.

1 2 3 4 5

10. Ajatus, että joutuisin viettämään loput työvuoteni nykyisenkaltaisessa työssäni, on masentava.

1 2 3 4 5

11. Minulla on työstäni usein ”huono” tunne, tunne siitä, etten nauti työstäni.

1 2 3 4 5

12. Intoudun työstäni usein niin, että menetän ajantajun.

1 2 3 4 5

Seuraavissa väittämissä pyydän miettimään vastaustasi koskien koko apteekkiuraasi ja uravalintaasi:

13. Nykyisellä tiedollani, jos minun pitäisi valita opiskelenko farmasiaa, valitsisin toisen alan.

1 2 3 4 5

14. Jos minulla olisi poika, joka olisi kiinnostunut opiskelemaan farmasiaa, rohkaisisin häntä.

1 2 3 4 5

15. Jos minulla olisi tyttö, joka olisi kiinnostunut opiskelemaan farmasiaa, rohkaisisin häntä.

1 2 3 4 5

16. Jos voisin tavoitella mitä tahansa uraa, valitsisin farmasian alan.

1 2 3 4 5

Apteekkiin liittyvät taustakysymykset:

17. Miten monta vuotta olet työskennellyt kokoaikaisena (vähintään 30 h /vko) proviisorina ennen apteekkiluvan saantia?

18. Miten monta vuotta olet työskennellyt kokoaikaisena (vähintään 30 h /vko) apteekkiproviisorina ennen apteekkiluvan saantia?

19. töissä ja kuinka monta vuotta

- sairaala-apteekki _____
- yliopisto _____
- viranomaistehtävät _____
- lääketeollisuus _____
- lääketukkukauppa _____
- muu, mikä? Montako vuotta? _____

20. Miten monta vuotta olet toiminut apteekkarina?

- Alle vuoden
- 1–2 vuotta
- yli 2 vuotta

21. Kuinka monta sivuapteekkia apteekillasi on?

22. Mikä oli apteekkitoimintasi liikevaihto vuonna 2018?

23. Kuinka monta henkilöä apteekissasi työskentelee?

24. Kuinka monta kokoaikaista työntekijää apteekissasi työskentelee?

25. Kuinka monta osa-aikaista työntekijää apteekissasi työskentelee?

26. Kuinka monta proviisoria työskentelee lisäksesi apteekissasi?

27. Käytätkö apteekissasi vuokratyövoimaa?

- kyllä
- ei

28. Mikäli käytät vuokratyövoimaa, miten usein?

- päivittäin
- viikoittain
- kuukausittain
- harvemmin kuin kuukausittain

29. Seuraavaksi pyydän sinua rastittamaan alla olevista vaihtoehdoista ne työtehtävät, joihin osallistut apteekkarina. Valitse kaikki, joihin osallistut.

- Asiakaspalvelu: reseptintoimitus, lääkeneuvonta
- Apteekin lisäpalvelut: esimerkiksi terveystiete, LHKA, apteekin verkkopalvelut
- Työnjohdolliset tehtävät
- Sidosryhmäyhteistyö
- Markkinointi
- Apteekin kehittämiseen liittyvät asiat
- Opetus- ja koulutustoiminta
- Talousasiat: esimerkiksi tilaaminen, laskutus
- Laskutusasiat
- Tavarankäyttö ja hyllytys
- Siivous
- Remontointi
- Jotain muuta, mitä? _____

30. Kertoisitko, mitkä kolme kohtaa edellä mainituista vaihtoehtoista vievät työajastasi eniten aikaa?

- 1.
- 2.
- 3.

31. Mitä kysymyksessä 29 mainittuja tehtäviä olet delegoinut proviisorille/proviisoreille?

Henkilökohtaiset taustakysymykset:

32. Minä vuonna olet syntynyt?

33. Mikä on sukupuolesi?

- nainen
 mies

34. Onko sinulla samassa taloudessa asuvia huollettavia?

- kyllä
 ei

35. Oletko parisuhteessa?

- kyllä
 ei

36. Mikä on työmatkaan käyttämäsi aika per suunta?

- alle 30 min
 30 min – 60 min
 yli 1 h

37. Lopuksi pyydän sinua valitsemaan parhaiten tilannettasi kuvaavan vaihtoehdon.

- saamani apteekki ja kotini ovat samalla paikkakunnalla
 saamani apteekki ja kotini ovat eri paikkakunnilla

38. Mikäli kotisi ja apteekkisi sijaitsevat eri paikkakunnilla, valitse tilannettasi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

- sinä (ja perheesi) on muuttanut pysyvästi apteekkipaikkakunnalle
 et ole muuttanut, matkaat työpäivinä kodin ja apteekin väliä
 asut viikot (apteekkipaikkakunnalla) ja viikonloput (kotona) eri paikkakunnalla

Lämmin kiitos vastauksistasi!